

Veiligheid als gezamenlijke

Dagelijkse werken vele beroepsgroepen op hoogte. Een veilige werkplek zou dan ook 'tussen de oren' van deze medewerkers moeten zitten. De Vereniging van Steiger-, hoogwerk- en betonbekistingbedrijven (VSB) doet er alles aan om dat te realiseren. Zo ontwikkelde de vereniging een serie flyers en checklists voor het veilig werken op hoogte en investeren de leden in hun specialisme middels kennisoverdracht, trainingen, keuringen, certificering, etcetera. Toch is er nog een wereld van verbetering mogelijk. Tijdens een forumdiscussie werd gesproken over de verantwoordelijkheden voor de verschillende partijen in de branche.

Dat veiligheid een kostbaar goed is, bewijst de aandacht die er vanuit alle kanten van de markt voor dit onderwerp is. De Arbeidsinspectie organiseert acties rondom steigers, bouwliften, rolsteigers en bekistingen, er verschijnen nieuwe A-bladen en de Richtlijn Steigers werd recent weer geüpdate. Het maakt duidelijk dat het bieden van een veilige tijdelijke werkplek op hoogte volop in beweging is. Er blijkt echter meer nodig te zijn dan alleen aandacht, want onder de huidige economische omstandigheden komt het regelmatig voor dat concurreren op prijs belangrijker is dan het garanderen van veiligheid. Wordt dat ook zo door de deelnemers aan de forumdiscussie ervaren? Frank Klessens van Alimak Hek: 'De prijs is onder de huidige marktomstandigheden inderdaad vaak belangrijker dan veiligheid. In de hele keten wordt de verantwoordelijkheid voor veiligheid doorgeschoven naar de volgende partij. De opdrachtgever is weliswaar verantwoordelijk voor veiligheid maar legt die verantwoordelijkheid net zo gemakkelijk neer bij zijn toeleveranciers.' Ook Ruud Gaarhuis van Van Thiel United beaamt dat: 'Veiligheid gaat zover als de portemonnee van de opdrachtgever toelaat. De financiële crisis heeft ervoor gezorgd dat veilig-

Ruud Gaarhuis: 'De bouwplaats is een duiventil die niet eenvoudig te controleren is.'

heid een ondergeschoven kindje wordt.' Het gaat echter niet alleen om de prijs. Rob Baken van Manntech Gevelinstallaties: 'Veiligheid is voor sommige opdrachtgevers een té grote vanzelfsprekendheid geworden. Men denkt en verwacht dat een product veilig is, maar vergeet dat onveilige situaties zich met name in de gebruiksfase voordoen.' Ook Adri Wallenburg van Koninklijke Jongeneel ervaart dat: 'De belangrijkste en grootste spelers in de markt weten wel wat er aan veiligheid te koop is en handelen daar ook naar. Maar er is een grote groep aannemers die het niet weet of het blijkbaar niet interesseert. Uiteraard begint veiligheid bij de leveranciers; die moeten een veilig product leveren. Maar in

de praktijk wordt er té vaak gezocht naar goedkopere alternatieven. En bij controlerende instanties, zoals de Arbeidsinspectie, schiet de kennis vaak tekort. Bij een pro-

Frank Klessens: 'Prijs helaas momenteel vaker belangrijker dan veiligheid.'

duct als hout voor steigerdelen is dat ook niet eenvoudig. Er zijn immers veel factoren die de kwaliteit van het hout bepalen.' Leo Pasveer van Harsco Infrastructure merkt dat de inspecties toenemen en in de industrie gemeengoed zijn: 'De industrie stelt veel meer en veel hogere eisen als het om veiligheid gaat. Als leverancier willen wij daarom niet afwachten tot de Arbeidsinspectie zich meldt, maar zelf voorop lopen. De industrie loopt wat veiligheid betreft, ver vooruit op de bouw.'

Strengere controle en handhaving

Jürgen Ferket van Scaffolding Training Europe ziet in de handhaving een belangrijk onderwerp: 'Het draait allemaal om handhaving. Op de bouwplaats weten alle medewerkers het wel, maar veilig werken doet men lang niet altijd. Er moet dus worden gecontroleerd in plaats van gedoogd. Als je ziet wat er -mede door de recessie- allemaal gebeurt, dan is het gewoon wachten op een volgend ongeluk.' Of het gedogen alleen terug te voeren is op de recessie, valt echter te betwijfelen. Leo Pasveer: 'Ik denk dat de recessie ook veel misbruikt wordt. De naleving schiet simpelweg tekort. In de industrie is er voor iedere vijf man die werkzaam zijn, altijd één controleur. Daarmee krijgt veiligheid de aandacht die het verdient.' Nick Stubbe van BIS Industrial Services ziet wel een positieve ontwikkeling: 'De laatste jaren is het veiligheidsniveau in de bouw en industrie meer naar elkaar gegroeid. Door de recessie zie je nu in de bouw het niveau echter weer teruglopen, terwijl in de industrie de controle onverminderd streng blijft. Door die strengere aanpak wordt veiligheid als het ware afgedwongen; er is een streng kwaliteitssysteem, de bestekken zijn zwaar en er worden opleidingen vereist. Dat alles bij el-

kaar zorgt voor een ander veiligheidsbesef.' Ruud Gaarhuis vult aan: 'Daar komt nog eens bij dat werkzaamheden bij de chemische en petrochemische industrie beter te controleren zijn: er is maar één ingang. De bouwplaats daarentegen is een duiventil, waar iedereen komt en gaat. In de bouw zie je bovendien dat de uitvoerder geen tijd meer heeft voor controles. Hij heeft het veel te druk en brengt het grootste deel

Van links naar rechts: Matthijs Pitlo, Adri Wallenburg en Leo Pasveer.

van de dag door in de bouwkeet om van daar alles te organiseren en te regelen.'

Verantwoordelijkheid

Blijkbaar is er een groot verschil in de manier waarop veiligheid wordt beleefd in de bouw en industrie. Wie is er dan eigenlijk verantwoordelijk voor de veiligheid op de steiger, hoogwerker of betonbekisting en is er daarbij verschil tussen de bouw en de industrie? Ruud Gaarhuis: 'In de Richtlijn Steigers staat omschreven dat de 'toezichthouder gebruik' de steiger periodiek moet controleren. Die toezichthouder kan één

Henry Dijkstra: 'Ook een OR-code op rolsteigers kan de veiligheid vergroten.'

van de eigen medewerkers van de opdrachtgever zijn maar ook een externe.' De invulling daarvan verschilt weer per bouwbedrijf. Nick Stubbe: 'Met alle regels die als het ware bovenop elkaar worden gestapeld, wordt

de kans op schijnveiligheid groter. In het woud van regels is er altijd wel één te vinden waarmee je kunt duidelijk maken dat je als opdrachtgever of opdrachtnemer alles hebt gedaan om onveilige situaties te voorkomen. Maar daarmee wordt voorbij gegaan aan het allerbelangrijkste aspect: het besef bij de gebruiker dat veiligheid boven alles moet staan.'

Dat besef is niet van vandaag op morgen een ingeburgerd begrip. Hoe kunnen we die inburgering bereiken en ervoor zorgen dat mensen zich bewust zijn van hun rol in de veiligheidsketen? Nick Stubbe vervolgt: 'Je zult er altijd op moeten blijven hameren. Bij ieder overleg moet veiligheid op de agenda staan. Medewerkers krijgen veiligheidsfilms te zien, ze worden continu geïnformeerd en op de hoogte gehouden van ontwikkelingen - alles erop gericht om de veiligheid zoveel

mogelijk te bevorderen.' Adri Wallenburg: 'Herhaling is inderdaad heel belangrijk. Neem de verwerkingsvoorschriften van producten: die zouden eigenlijk steeds even doorgenomen moeten worden.' Over de bewustmaking van medewerkers vertelt Matthijs Pitlo van Yelloo: 'Om te beginnen moet er voor worden gezorgd dat de toezichthouder, die overall omschreven en voorgeschreven staat, ook daadwerkelijk aanwezig is. En als die aanwezig is, moeten alle veiligheidsaspecten worden beoordeeld en gecontroleerd. Blijkt uit die controles dat er misstanden zijn, dan moeten forse boetes worden uitgedeeld.' Frank Klessens wijst ook op de eigen verantwoordelijkheid: 'Als bedrijf moet je ook zelf de focus gericht houden op veiligheid en daar waar nodig moet je sanctioneren.' Die sanctionering blijkt in de industrie strenger dan in de bouw. Leo Pasveer: 'Wie in de industrie een veiligheids-overtreding begaat, kan vertrekken en hoeft niet meer terug te komen. En niet alleen bij het bedrijf waar de overtreding werd begaan, maar ook niet bij andere industriële bedrijven. Dat werkt in zekere zin afschrik-

VSB-Forumdiscussie

De VSB-Forumdiscussie is een initiatief van de Vereniging van Steiger-, Hoogwerk- en Betonbekistingbedrijven (VSB). Door hun jarenlange ervaring beschikken de VSB-leden over een grote hoeveelheid kennis en deskundigheid. Die

knowhow wordt de laatste jaren ook via de VSB-Forumdiscussies overgedragen. Tijdens de discussies passeren onder meer de stand der techniek, ontwikkelingen en aandachtspunten voor potentiële gebruikers de revue. De VSB-Forumdiscussie wordt

vier maal per jaar georganiseerd, waarbij actuele of relevante onderwerpen centraal staan. De bijeenkomsten staan onder leiding van Frank de Groot, hoofdredacteur van BouwTotaal en vinden plaats onder auspiciën van de PR-commissie van de VSB.

Deelnemers aan de VSB-Forumdiscussie over de verantwoordelijkheden voor vei-

ligheid waren Ruud Gaarhuis van Van Thiel United (Beek en Donk), Henry Dijkstra van Altrex (Zwolle), Rob Baken van Manntech Gevelinstallaties (Moerdijk), Nick Stubbe van BIS Industrial Services (Zwartewaal), Jürgen Ferket van Scaffolding Training Europe (Barendrecht), Frank Klessens van Alimak Hek (Middelbeers), Adri Wallenburg van Koninklijke Jongeneel (Utrecht), Matthijs Pitlo van Yelloo (Spijkenisse) en Leo Pasveer van Harsco Infrastructure (Arkel).

Van links naar rechts: Nick Stubbe, Jürgen Ferket, Frank Klessens, Matthijs Pitlo, Adri Wallenburg, Leo Pasveer, Martin Franke (auteur), Frank de Groot, Rob Baken, Henry Dijkstra en Ruud Gaarhuis.

verantwoordelijkheid

wekkend en draagt sneller bij aan verhoging van het veiligheidsbesef.'

Rol leverancier

Veiligheid draait om bewustzijn; het besef dat het eigen gedrag en dat van anderen de veiligheid op en rond de bouwplaats kan beïnvloeden. Dat bewustzijn leeft als geen

Rob Baken: 'Toetsingskader als opmaat voor bouwvoorzieningen voor veilig onderhoud.'

ander bij de leveranciers van producten en diensten die van het veilig werken op hoogte hun specialisme hebben gemaakt. Welke veiligheidsmaatregelen bieden zij aan de klant en de uiteindelijke gebruiker? Bekend zijn de gebruiksvorschriften en de tekeningen en berekeningen die voor steigers verplicht zijn. Maar wat is er nog meer? Frank Klessens: 'Veel ongelukken vinden hun oorsprong in veranderingen die op de bouwplaats aan het arbeidsmiddel worden aangebracht. Wij investeren daarom veel in kennisoverdracht naar gebruikers en proberen zo te voorkomen dat zij zelfstandig aanpassingen doorvoeren.' Matthijs Pitlo vult aan: 'Dat betekent bijvoorbeeld ook dat je de gebruikersinstructies in andere talen beschikbaar moet hebben. De bouwplaats van tegenwoordig is immers een bonte verzameling van buitenlandse culturen geworden. Deze vertaling wordt dan ook door de opdrachtgever verzorgd. Daarnaast geven wij op de bouwplaats presentaties, waarin wordt aangegeven hoe men op een veilige manier kan werken met de arbeidsmiddelen die wij leveren.'

Rob Baken van Manntech Gevelinstallaties: 'Wij geven instructies aan degenen die het meest gebruik maken van de geve-

Nick Stubbe: 'Veiligheidsniveau in bouw en industrie groeit langzaam naar elkaar.'

londerhoudsinstallatie. Maar dat is altijd een momentopname. Het glazenwasbedrijf van vandaag kan over een halfjaar vervan-

Van links naar rechts: Rob Baken, Henry Dijkstra en Ruud Gaarhuis.

gen zijn door een ander bedrijf. Dat nieuwe glazenwasbedrijf krijgt van de gebouwbeheerder echter net zo gemakkelijk de sleutel van de gevelonderhoudsinstallatie mee. En die stappen vervolgens in en gaan aan het werk. Feitelijk zonder instructie en zonder écht te weten hoe de installatie werkt. Je staat er versteld van hoe mensen met hun leven omgaan. Om dat zoveel mogelijk te voorkomen, wijzen wij gebouwbeheerders steeds vaker op hun verantwoordelijkheden.'

Ketenintegratie

Er wordt dus het nodige gedaan om het veilig gebruik van bijvoorbeeld steigers, hoogwerkers en betonbekistingen te sti-

muleren. Maar leidt dat ook in de gebruiksfase tot meer veiligheid en zijn er niet andere mogelijkheden denkbaar? Ketenintegratie bijvoorbeeld, waardoor het veiligheidsbewustzijn zich breder over de bouwketen verspreidt én er geprofiteerd wordt van wederzijdse kennis en ervaring. Met name dat laatste zou er voor kunnen zorgen dat sneller en efficiënter kan worden gewerkt, en daarmee kosten worden be-

Van links naar rechts: Nick Stubbe, Jürgen Ferket en Frank Klessens.

spaard. Frank Klessens daarover: 'Wij zitten graag in een zeer vroeg stadium met onze opdrachtgevers aan tafel om mee te denken over oplossingen. Daardoor kan er

Jürgen Ferket: 'Veiligheid draait volledig om handhaving.'

ook worden nagedacht over de inzet van alternatieve methoden, technieken en hulpmiddelen die voor bepaalde situaties wellicht goedkoper of efficiënter zijn.' Ruud Gaarhuis ziet dat de cirkel daarmee eigenlijk weer rond is: 'We zouden als bouwkolom meer in processen moeten denken. Dat werkt sneller, veiliger en goedkoper. Maar de werkelijkheid van vandaag is dat er nog steeds veelal wordt uitbesteed op prijs.' Heeft dat procesdenken zich nog steeds geen vaste plaats in de bouwketen verworven? Leo Pasveer: 'Wij merken dat het steeds beter gaat. En onze opdrachtgevers

grote projecten worden wij er over het algemeen wel eerder betrokken. En dat heeft voor de uiteindelijke gebouwbeheerder ontzettend goede voordelen. Daarnaast geldt binnenkort ook nog eens het toetsingskader voor bouwvoorzieningen voor veilig onderhoud. Deze worden straks bij aanvraag van de bouwvergunning getoetst. Als er geen voorzieningen zijn voor veilig onderhoud, zal er geen bouwvergunning meer worden verleend. Het toetsingskader is daarbij uiteraard van belang voor de gevelonderhoudsinstallaties; de architect moet nu hebben nagedacht over de vraag hoe gevels voor onderhoud op veilige wijze kunnen worden bereikt.' Zelfs bij trainingsinstituut STE ervaart men de groeiende belangstelling voor procesgericht werken. Jürgen Ferket: 'Door ons werk moeten wij voortdurend op de hoogte zijn van de laatste ontwikkelingen in producten en werkmethoden. Daarom vraagt men ons ook regelmatig om mee te denken over een bouwproces en te adviseren.'

Veiligheidsbewustzijn

Door meer in processen te denken, wordt veiligheid een vast onderdeel van het bouwproces. Maar daarmee is de bouw nog niet veiliger. Minstens zo belangrijk is het bewustzijn in alle delen van de organisatie dat veiligheid vereist is. Ruud Gaarhuis: 'Door

Adri Wallenburg: 'Grote groep aannemers weet té weinig van veiligheid.'

alles vast te leggen, weet je nog niet zeker of het op de werkvloer inderdaad veiliger wordt. Je zult daar ook concreet uitleg moeten geven, want een timmerman weet in veel gevallen niet wat de gevolgen van onveilig gedrag zijn. Het uitleggen is dus minstens zo belangrijk als het creëren van regels.' Jürgen Ferket vult aan: 'En die uitleg is niet alleen belangrijk voor de timmerman maar ook voor het middenkader. Als de timmerman doordrongen is van veiligheid en daarop wijst, zal zijn baas die er minder bewust mee bezig is, gewoon opdracht geven om door te blijven werken. Het moet dus van onder én van boven komen.' Henry Dijkstra van Altrex denkt dat ook de bedrijfscultuur bepalend kan zijn. 'Lang niet iedereen binnen het bedrijf heeft evenveel oog voor veiligheid. Men moet elkaar er op

wijzen en helpen beter doordringen te raken van het belang van veiligheid. Wij doen dat onder meer met onze QR-codes: digitale codes op alle rol- en vouwsteiger platformen die met een smartphone kunnen worden gelezen. Nadat de code is ingelezen, krijg je automatisch de handleiding opbouw

Matthijs Pitlo: 'Misstanden met veiligheid fors beboeten.'

en gebruik van het betreffende product op je smartphone te zien. En dat in verschillende talen. Daarmee is het veilig werken weer een stapje dichterbij gebracht. Als leveranciers moeten we die veiligheid ook zoveel mogelijk uitdragen.' Frank Klessens: 'Veiligheidsbesef is er niet van de één op de andere dag. Dat heeft tijd nodig. Daarom moet er zo vroeg mogelijk mee worden begonnen. Ik denk dat het goed zou zijn wanneer er in de opleidingen voor timmerman, uitvoerder, et cetera, een vast onderdeel veiligheid zou zijn.' Leo Pasveer: 'En dat proces moet zich binnen het bedrijf voortzetten. Mensen krijgen ook binnen bedrijven nog veel geleerd, maar als het fout gaat wordt men vaak volledig afgebrand. Het zou veel beter zijn als we elkaar aanspreken op fout gedrag. Je kunt gemakkelijk even stoppen, iemand aanspreken en corrigeren en vervolgens weer verder gaan. Op die manier raakt de bouw langzaam doordrenkt van het veiligheidsbewustzijn.'

Goed communiceren

Ook de VSB beseft dat er nog het nodige te doen is en probeert onder meer met flyers, richtlijnen en andere documentatie handvatten te bieden, waarmee veiligheid op de bouwplaats kan worden ingevuld. Is daar in de praktijk al iets van te merken? Mat-

Leo Pasveer: 'Procesdenken leidt tot meer veiligheid en efficiency en minder kosten.'

thijs Pitlo: 'Wij proberen op de bouwplaats of bouwkeet een duidelijke documentatieset beschikbaar te hebben en een toelichting te geven op veiligheid. In de afgelopen tien jaar hebben wij wel gemerkt dat veiligheid bij veel meer mensen leeft en steeds bekender is. Dat neemt niet weg dat er nog een hoop te doen blijft.' Ruud Gaarhuis vult aan: 'Het vergt ook een inspanning van de verschillende bedrijven. Wij geven bijvoorbeeld veel trainingen over de Richtlijn Steigers. Dat doen we door het hele land en merken dat mensen daar veel van opsteken. Die 1-op-1 communicatie met klanten en gebruikers is ontzettend belangrijk.' En ook voor de opdrachtgevers is het van grote waarde, aldus Adri Wallenburg. 'Die heeft de plicht om zijn mensen te informeren en krijgt nu eigenlijk alles op de presenteerblaadje aangereikt. Informeert hij zijn medewerkers niet, dan is Leiden in last als er iets op de bouwplaats gebeurt.'

Zijn er nog aanvullende acties die de branche zou kunnen organiseren om de veiligheid verder te verbeteren? Ruud Gaarhuis en Leo Pasveer melden allebei de voorloopleuning als optie om de veiligheid op de bouwplaats verder te verbeteren. Henry Dijkstra ziet in de ladderuitstap een oplossing om ongelukken met het afstappen van ladders op hoogte te voorkomen. Frank Klessens besluit: 'Het allerbelangrijkst is dat men het juiste arbeidsmiddel gebruikt. Het komt nog vaak voor dat er oneigenlijk gebruik wordt gemaakt van bepaalde middelen. Ik denk dat de branche daar nog voor verbetering vatbaar is. En aan die verbetering draag de VSB graag bij.'